

kb/

magazine van de
**nationale
bibliotheek**

№18 JAARGANG 7, SEPTEMBER 2017

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek
van Nederland

***Krullen en krabbels
in de kantlijn***

*UITDAGINGEN BIJ HET
DIGITALISEREN VAN
HANDSCHRIFTEN*

p. 6

***Beter online zoeken
in KB-collecties***

MET TOP 3 VAN TOOLS

p. 14

***KNAW-president
José van Dijck was
een talenmeisje***

*'MET EEN BOEK KUN JE EEN
WERELD VOOR JEZELF MAKEN'*

p. 4

Vooraf

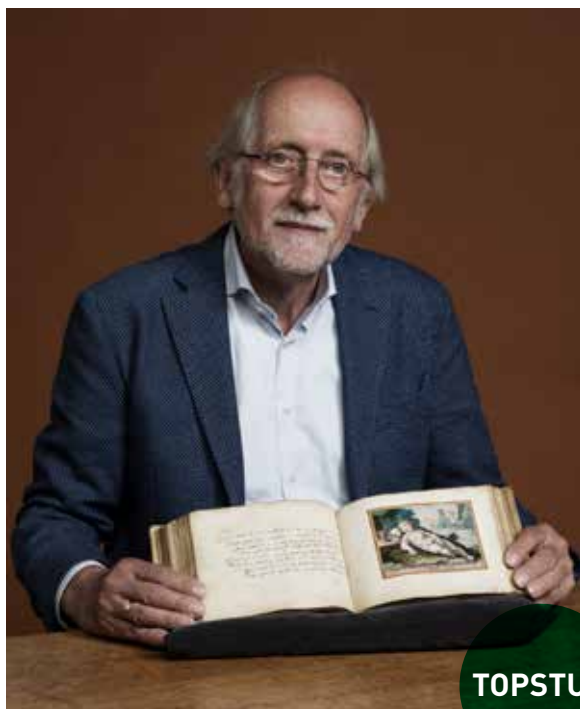
De toekomst is digitaal

Volgens KNAW-president José van Dijk is digitale ontsluiting van collecties noodzakelijk als we de jeugd weer aan het lezen willen krijgen. De KB speelt hierop in met de online Bibliotheek, waar leden van de openbare en digitale bibliotheek toegang krijgen tot e-books, cursussen en luisterboeken. Ook in Delpher kunt u dag en nacht schatgraven. Wie weet stuit u dan ook op een 'crime passionel'.

Bij de KB, het Nationaal Archief en veel andere erfgoedinstellingen staat digitaliseren hoog op de agenda. Aan het digitaliseren van bijvoorbeeld handschriften zitten echter nog aardig wat 'halen en bogen' want ieder handschrift is uniek, met zijn krullen en krabbels in de kantlijn. Er is nog geen software die handschriften snel kan inlezen, dus is het grotendeels handwerk.

Aan het beter doorzoekbaar maken van digitale collecties werkt de KB samen met diverse wetenschappers. En om de ontwikkeling hiervan een 'boost' te geven delen we de softwarecodes van onze prototypes zoals de 'Genre Classifier' in het KB Lab met andere wetenschappers. Zo komen we samen verder.

In Museum Meermanno is dit najaar een tentoonstelling waar het huwelijk tussen papier en digitaal wordt gevierd en meerdere zintuigen tegelijk worden geprikkeld. Zintuigprikkelend is ook de Library of Birmingham, te zien in 'Elders', die nog het meeste weg heeft van een grote taart. Want hoe veel we ook digitaliseren, vaak is het origineel op papier toch niet te versmaden.

TOPSTUK

Studenten en liefde in prachtige kleuren

'Je bent een jager', zegt Ad Leerintveld, scheidend conservator moderne handschriften bij de KB, 'altijd gespitst op een nieuwe aanwinst.' Zo'n aanwinst is de schitterende bundel met de hand ingekleurde gravures van Crispijn van de Passe. De KB verwierf dit topstuk met steun van de Vereniging Vrienden in mei op een Haagse veiling. Het is een gedrukt album amicorum (*Stammbuch*) met negentig prenten over het studentenleven en de liefde. Op een aantal plaatsen staan citaten uit het *Houwelick* (1625) van Jacob Cats. Het boek was mogelijk een huwelijksgeschenk. **KW 1990 A 20**

Colofon

KB/magazine is een uitgave van de Koninklijke Bibliotheek. Relaties en Vrienden van de KB krijgen het blad toegestuurd. Het abonnement is gratis.

Aan dit nummer werkten mee: Daniëlle van den Brink, Paul van Capelleveen, Marens

Engelhard, Marieke van Gils (Maters & Hermesen), Hannah Haagsman, Martijn Kleppe, Martine Koenders, Ad Leerintveld, Pjotr van Lenteren (Maters & Hermesen), Juliette Rieff – den Boer, Arlette Sierp, Jos Uljee, Frédérique Vijftigschild
Fotografie: Jos Uljee, Beeldstudio KB
Redactie: KB

Concept en vormgeving: Maters & Hermesen
Druk: De Bink, Leiden
Redactieadres: KB/magazine, Postbus 90407, 2509 LK Den Haag
reageren@kb.nl

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek
van Nederland

10.

*Concentratie en
ontroering in
Meermanno*

En verder:

- 12. Omstreden boeken
Achter de schermen
- 13. Vondsten in Delpher
- 15. De online bibliotheek
Column Marens Engelhard
- 16. Elders: Birmingham

GELETTERD LEVEN 'IK GING NOOIT SLAPEN ZONDER TE LEZEN'

President van de
KNAW José van Dijck
kiest vijf boeken

Pagina 4

'WE HEBBEN NOG 15.000 BRIEVEN LIGGEN'

Uitdagingen bij
het digitaliseren van
handschriften

Pagina 6

DE TOEKOMST VAN ONLINE ZOEKEN

De KB onderzoekt
en deelt kennis

Pagina 14

Een portret in boeken. De geïnterviewde neemt een aantal boeken mee die zijn of haar leven bepaalden, de KB zet er een titel uit de eigen collectie naast.

FOTOGRAFIE/ FRANK RUITER
TEKST/ PJOTR VAN LENTEREN

‘Je leert schrijven door te lezen en daar dan weer over te schrijven’

Een letterkundige moet je niet vragen welke boeken haar leven veranderd hebben. Bijna alle boeken zijn waardevol voor KNAW-president **José van Dijk**, hoogleraar mediastudies en vorig jaar volgens *Opzij* de invloedrijkste vrouw van Nederland. ‘Hoe kan ik daar nu ooit een keuze in maken?’ We proberen het toch.

Tonke Dragt, *De brief voor de koning* [1962]

‘Ik groeide op in Boxtel in een gezin met vier zussen en drie broers. Allemaal lezers. Ik ging drie keer per week naar de bibliotheek en woensdagmiddag soms zelfs twee keer. In de drukte bij ons thuis kon ik met een boek een wereld voor mezelf maken. De juf las *De brief voor de koning* voor in de tweede of derde klas. Middenin hield ze op en gaf ze ons de opdracht om zelf te bedenken hoe het verder zou gaan. Mijn opstel werd voorgelezen in de klas en dat was voor mij het summum. Je leert schrijven door te lezen en daar dan weer over te schrijven. Mijn latere beroep begon die week.’

George Orwell, *1984* [1949]

‘Dat ik op het gymnasium een talenmeisje was laat zich raden. Engels, Duits, Frans: ik las alles in de oorspronkelijke taal. Engels was mijn liefste vak en de politieke sciencefiction van George Orwell maakte enorme indruk op mij. Ik had niets met zomaar wat fantaseren, maar dit kon allemaal echt en is ook, helaas, deels uitgekomen. Over zulke boeken dacht ik nog dagenlang na. Ik had overdag een druk sociaal leven met toneel en schoolkrant, maar ging nooit slapen zonder minstens een uur gelezen te hebben. Als ik naar de kinderen van vandaag kijk, ben ik blij dat wij toen geen sociale media hadden.’

George Gissing, *The Odd Women* [1893]

‘Het werd ondanks de liefde voor Engels toch een studie Nederlands, omdat ik heel graag iets met het vak taalbeheersing

wilde doen. Maar de literatuur bleef trekken. Ik studeerde af op een scriptie over de rol van vrouwen in de naturalistische roman. Is zij een heldin of een slachtoffer? Van een voorzichtige aanzet tot emancipatie in *Eline Vere* van Louis Couperus tot *Hilda van Suylenburg*, de eerste Nederlandse feministische roman van Cécile de Jong van Beek en Donk. Maar de meest intrigerende titel uit die tijd blijft *The Odd Women*. Vrouwen die niet mochten werken nadat ze getrouwd waren, maar evengoed vaak in armoede vervielen als ze ongetrouwd bleven. Mijn oudste zus was het eerste meisje op het gymnasium in Boxtel. Voor mij was de weg dus al bereid. Onze moeder, huisvrouw, heeft altijd met een mengsel van trots en enige jaloezie naar ons gekeken.’

Joan Didion, *Slouching Towards Bethlehem* [1968]

‘Tijdens mijn promotieonderzoek in San Diego, Californië, in de jaren 80, twijfelde ik een tijd

of ik journalist wilde worden of wetenschapper. Ik schreef in *de Volkskrant* over Ronald Reagan, massamedia en de opkomst van soundbites. Tegelijkertijd had ik veel plezier als docent ‘academische schrijfvaardigheid’. Dat ik als neerlandica dat vak zomaar mocht geven in een andere taal vond ik ook gek, maar ze zagen in mij juist een fantastisch rolmodel. De helft van de studenten was niet-*native speaker* en als ik het kon, dan konden zij het ook. Ik las ontzettend veel non-fictie om thuis te geraken in de finesses van de Amerikaanse cultuur. De intrigerende essaybundel van Joan Didion over de mooie en minder mooie kanten van de hippiecultuur in San Francisco hielp me enorm.’

J.J. Voskuil, *Het Bureau* [1996-2000]

‘Ja, daar moet ik toch mee afsluiten. Het bureau waarover Voskuil schrijft, het Meertens Instituut, is een van de onderdelen van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Een prachtige organisatie trouwens, die heel goed de draai weet te maken van traditioneel naar modern, met digitale ontsluiting. En dat is nodig. Als we de jeugd weer aan het lezen willen krijgen en de bibliotheken weer net zo belangrijk willen maken als ze ooit voor ons waren, zullen we innovatief moeten zijn. Maar daar gaan die romans natuurlijk niet over. Wat er allemaal tussen die personages gebeurt, de bureaucratie, het sociale verkeer op kantoor. Ik heb dat smullend gelezen. En ik zit nu op het hoofdbureau! Dus als ik ooit nog eens tijd heb...’

En dit koos
de KB

**Roland Barthes,
La chambre claire: Note sur la photographie [4620 F 14]**

‘Een *eye-opener* voor iedereen die in de jaren 80 geïnteresseerd was in de interpretatie en het effect van beelden op kijkers. Ik heb vaak college gegeven over dit boek, en pas als je er les over geeft, begin je het te begrijpen, vooral de verschillende lagen in dit essay.’

HANDSCHRIFTEN DIGITALISEREN IS VAAK HANDWERK

Gedrukte teksten worden al jarenlang gedigitaliseerd, zodat ze ook online doorzoekbaar en vindbaar zijn. Maar hoe zit dat met handschriften, met al hun halen, krassen en krullen? Van scannen tot overtikken: ‘Dit is moeilijk, maar zó waardevol.’

Van Den Haag naar Den Helder. Zoveel kilometer (137!) aan archiefmateriaal van de rijkscollectie staat er nu in het depot van het Nationaal Archief. Het merendeel? Oude handschriften. Vergaderstukken, brieven, notulen, stukken van tribunalen, VOC-logboeken en registers van alle ministeries, dus ook die van de oude koloniën. Prachtig historisch materiaal dat tot de twaalfde eeuw teruggaat. Het ligt allemaal veilig opgeslagen in zuurvrij papier in een depot met een perfect binnenklimaat. Wat zou het mooi zijn als je thuis achter je computer gaat zitten en zó even online dat interessante dossier over je voorouders tevoorschijn kunt toveren, waarin je dan ook nog kunt rondkijken op basis van zoektermen.

BARCODE

Zo makkelijk is het helaas niet, vertellen Arjan Agema en Liesbeth Keijser van de afdeling Digitalisering van het Nationaal Archief. Er is nog geen goede software op de markt die veel handschriften tegelijk kan inlezen, zoals dat nu wel gebeurt met gedrukte teksten. En dus is het ontsluiten van de gedigitaliseerde handschriften voornamelijk handwerk. En dat kost tijd én geld. ‘We willen de komende vijftien jaar tien procent van de rijkscollectie digitaliseren’, vertelt Agema. ‘We zijn begonnen in 2014 en zitten nu op 1700 meter per jaar. En ieder jaar kost dat vijf miljoen euro. We hebben dan ook besloten om te beginnen met de stukken die het meest door het publiek worden opgevraagd, zoals bijvoorbeeld militaire stamboeken.’

‘OVER TIEN JAAR KUNNEN WE METERS MAKEN MET NIEUWE SOFTWARE’

Van deze stukken worden scans gemaakt, waar ‘metadata’ aan worden toegevoegd. Want de hele boel transcriberen? Dat is te veel werk. ‘We zorgen ervoor dat er een index beschikbaar komt waar het publiek in kan zoeken, en we voegen barcodes toe aan bepaalde archieven’, legt Keijser uit. ‘Ons archief over de Levantse handel bijvoorbeeld bestaat uit verschillende bundels stukken met een jaartal erop en een regionaam. Die bundels geven we een barcode, zodat we die gegevens kunnen invoeren en je kunt zoeken op jaartal en op regio. Maar als je geïnteresseerd bent in een bepaald onderwerp in dit dossier, moet je toch echt zelf gaan lezen. We helpen je op weg door structuur aan te brengen, maar het is en blijft complex materiaal dat veel lezen vereist.’

TOPSTUKKEN

Dat handschriften zeer complex materiaal zijn, beaamt Ad Leerintveld, conservator moderne handschriften bij de KB. Daar is men nu ook begonnen met het samenstellen van een zogeheten ‘scanstraat’ zoals ze die bij het Nationaal Archief hebben. Meters en meters aan oude handschriften moeten gedigitaliseerd worden. Gelukkig zijn er al een aantal topstukken, zoals het Gruuthusehandschrift en het verhaal van de non Beatrijs, online beschikbaar, maar daar gingen jaren aan voorbereiding aan vooraf. ‘Bij het transcriberen van deze handschriften kregen we hulp van wetenschappers’, vertelt Leerintveld. ‘Maar we hebben hier ook nog 15.000 brieven liggen en vele meters aan persoonlijke archieven van bijvoorbeeld

bestuurders, historici en letterkundigen die allemaal liggen te wachten op digitalisering. En dit materiaal zou, net als het gedrukte materiaal, via ons digitale platform Delpher ontsloten moeten worden.’

SOFTWARE

De KB heeft een voorkeur voor transcriptie, het volledig overtypen van teksten. ‘Scannen is sneller, maar de teksten zijn dan niet doorzoekbaar en dus niet geschikt voor Delpher. Bovendien zijn veel handschriften heel moeilijk te lezen’, geeft Leerintveld aan. ‘Zelfs ik moet er echt de tijd voor nemen en ik heb ervoor gestudeerd.’ Maar hoe organiseer je dan die enorme klus van het transcriberen? Bij de KB wordt daar hard over nagedacht. ‘Het mooie is dat er internationaal gewerkt wordt aan software die veel handschriften tegelijk kan inlezen, met nog maar een kleine foutmarge. Ik denk dat we over tien jaar software hebben die goed genoeg is. En dan kunnen we ineens wél meters maken.’

VERSLAVEND

In de tussentijd zijn erfgoedinstellingen nog afhankelijk van de medewerking van vrijwilligers, als ze tenminste willen dat handschriften overgeschreven worden en volledig doorzoekbaar zijn. Maar gelukkig zijn er genoeg mensen die graag willen helpen, merken ze bij Velehanden.nl. Dit is een crowdsourcingplatform waar vrijwilligers werken aan het online toegankelijk maken van archieven, van bevolkingsregisters tot dagboeken. ‘We hebben 11.000 accounts van vrijwilligers’, vertelt Sám Meijers van het platform. ‘Hele enthousiaste mensen die gek zijn op verhalen. De grootste uitdaging voor hen is de leesbaarheid van de teksten. We laten één scan dan ook door twee mensen invoeren, waarna een controleur de teksten nakijkt. Onderling vragen mensen elkaar om hulp op ons forum. Het is lastig, maar ook verslavend. Want hoe leuk is het als het lukt

om een handschrift goed te transcriberen!’

Een van de projecten op Velehanden.nl is ‘Dagboeken van schrijvers’, waarbij de dagboeken van Lodewijk van Deyssel, Henri van Booven en Jan Greshoff getranscribeerd moeten worden. Enorm veel werk. ‘We zijn nu begonnen met Van Deyssel en zitten op 14 procent van zijn dagboeken’, vertelt Salma Chen, hoofdconservator bij het Literatuurmuseum. ‘Voor ons is dit een pilotproject om te kijken of en hoe het werkt. Tijd is de grootste uitdaging, want over de tomeloze inzet van vrijwilligers niets dan goeds. Maar het is zo moeilijk. De dagboeken lopen jaren door, dus het handschrift verandert, het taalgebruik is archaisch en bevat ook veel Frans. En dan heb ik het nog niet eens over de vele doorhalingen en schuin geschreven woorden op de pagina’s. Ook voor onze conservatoren is het veel werk, want zij controleren de transcripties van de vrijwilligers. Tegelijkertijd is dat het ook zó waard.’

BELANG

Iedereen lijkt het eens: dit werk is moeilijk, maar móet gebeuren, om belangrijk cultureel en literair erfgoed beschikbaar te maken voor het publiek. Zodat iedereen ervan kan genieten en zelf, vanuit huis of waar ter wereld ook, onderzoek kan doen zonder te hoeven reizen. Bovendien kun je door de digitalisering bronnen met elkaar vergelijken en aan elkaar linken, waardoor er leuke patronen zichtbaar worden, zoals hele familielijnen (zie wiewaswie.nl). ‘En in deze tijden van “fake news” hebben we hier de feiten liggen’, besluit Agema van het Nationaal Archief. ‘In onze archieven kun je terugvinden hoe het werkelijk was. De basis van de democratie. Dat die toegankelijk moet zijn voor iedereen, lijkt me voor zichzelf spreken.’

HIER VIND JE MOOIE GEDIGITALISEERDE HANDSCHRIFTEN:

Op de website van de KB:

- Evangeliarium van Egmond
 - Beatrijs
 - Gruuthusehandschrift
 - Visboek
 - Album amicorum Heybloq
- www.kb.nl/themes/middeleeuwse-handschriften

Op de website van Europeana:

- Alba amicorum
- www.europeana.eu/portal/nl

Op de website van het Geheugen van Nederland

Handschriften (brieven) van Nederlandse letterkundigen

www.geheugenvannederland.nl

Op de website van het Nationaal Archief

Het project ‘VOC-opvarenden’ maakt de persooneelsadministratie van de VOC toegankelijk door middel van een uitgebreide database met persoonsgegevens (naam, herkomst en functie) en gegevens over het dienstverband van het personeel (datum aanvang en einde, reden en plaats einde dienstverband, zoals bijvoorbeeld overlijden of vermissing).

www.gahetna.nl

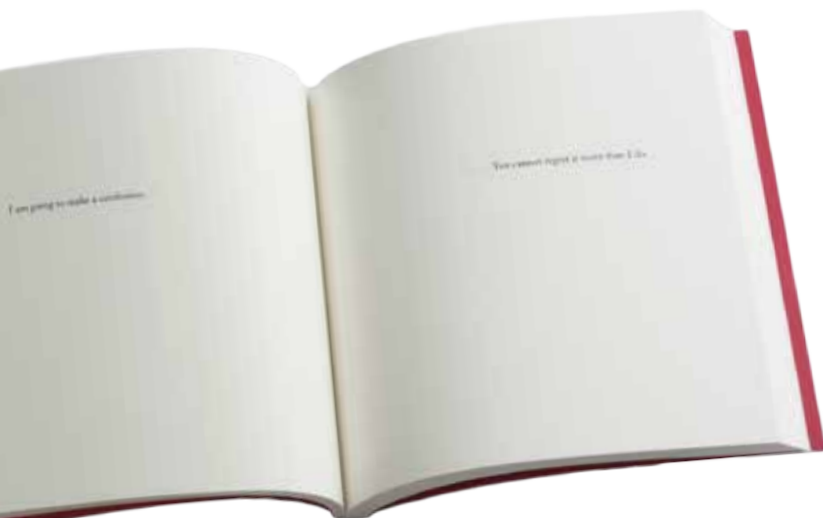
Je zintuigen lezen met je mee

Dit najaar, vanaf 18 november, is in Museum Meermanno een tentoonstelling te zien die gewijd is aan intelligente experimenten van papier en digitaal, waarbij papier en scherm elkaar versterken en nodig hebben. Ze doen een beroep op meerdere zintuigen. De show is de eerste manifestatie van het Huis van het Boek, de samenwerking tussen KB en Museum Meermanno.

WILLIAM KENTRIDGE,

2ND HAND READING

Enkele kunstenaarsboeken uit de KB-collectie laten zien wat er de laatste jaren is gemaakt. Voor *2nd hand reading* (2014) maakte William Kentridge honderden tekeningen in een dik oud woordenboek. Dat werd de basis voor twee manifestaties: een onhandelbaar groot flipbook en een snelle film. Concentratie te-genover ontroering.

ELISABETH TONNARD,

A DIALOGUE IN USEFUL PHRASES

Iets dergelijks, maar dan alleen met geluid, deed de Nederlandse kunstenaar Elisabeth Tonnard met *A dialogue in useful phrases* (2010), waarvan het luisterboek de anonieme stemmen in het donker laat opklinken. Absurdisme wordt zo heel reëel.

Aanvraagnummer KW GW A107119

CARINE HESPER, LIKE A PEARL IN MY HAND

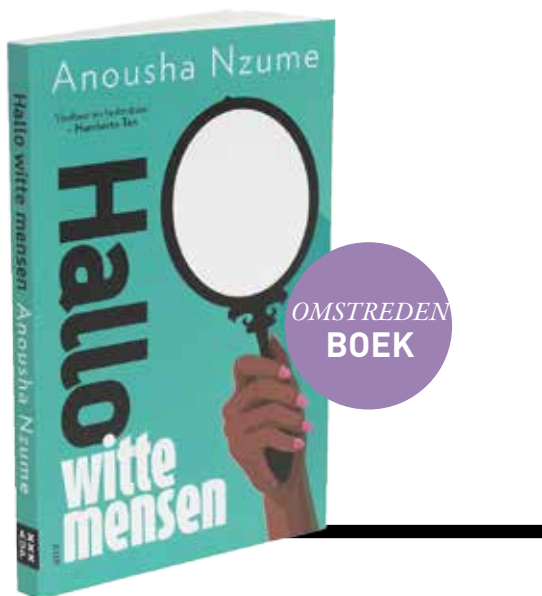
In *Like a pearl in my hand* (2017) van Carine Hesper zijn haar foto's van blinde Chinese kinderen bedekt met een zwarte laag thermodynamische inkt. Alleen door je handen op het papier te drukken, worden hun portretten zichtbaar. De digitale link hierbij leidt naar een inzamelactie voor de vaak in weeshuizen weggestopte kinderen. Een zinnelijke protestuitgave. Aanvraagnummer KW GW A113162

In KB/magazine besteden we aandacht aan een omstreden boek uit de KB-collectie. Deze keer: Anousha Nzume, *Hallo witte mensen* (2017)

(On)bewust racisme

Soms doet een boek stof opwaaien voordat het überhaupt gepubliceerd is. Zo ging het ook met *Hallo witte mensen* van theatermaker Anousha Nzume, dat op 20 april 2017 verscheen maar de dag ervoor al trending was op Twitter met #witteNederlanders. Alleen al op basis van de titel werd haar werk in de sociale media bestempeld als de 'meest racistische' publicatie van het jaar. GeenStijl noemde de auteur een 'klagende kwetscreool'. In de dagen erna bleef er kritiek komen. Zo categoriseerde een columnist in *de Volkskrant* het boek als een 'product uit het gifabriekje "identiteitspolitiek"'. Andere recensenten en Nzume zelf wezen er echter op dat deze reacties precies lieten zien wat haar punt was: 'witte' Nederlanders voelen zich vaak persoonlijk aangevallen als je ze wijst op een grotendeels onbewust systeem van racisme in onze maatschappij. Omstreden idee of niet, inmiddels zijn er drie drukken verschenen. De toekomst zal uitwijzen of dit boek het Nederlandse racisme debat daadwerkelijk veranderd heeft. Aanvraagnummer: 12034162

ACHTER
DE
SCHERMEN

Daniëlle van den Brink
Communicatiemedewerker

'JE KUNT NOOIT GENOEG VRIENDEN HEBBEN'

Daniëlle: 'Met veel plezier coördineer ik de verschillende activiteiten voor de Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek. De Vrienden hebben echt hart voor de KB. De vereniging bestaat bijna 80 jaar en heeft 630 leden en twaalf 'leden voor het leven'. De Vrienden zijn belangrijk, want (mede) door hun financiële bijdrage kan de KB topstukken aankopen die niet in het normale collectiebudget passen, zoals bijvoorbeeld het topstuk op pagina 2. We nodigen onze Vrienden regelmatig uit voor lezingen, boekpresentaties, symposia en openingen van tentoonstellingen. Zo houden we ze betrokken bij de KB en haar collectie en bedanken we ze voor hun steun. Ik organiseer het jaarlijkse uitje; de laatste keer zijn we naar Artis geweest waar we ook de bijzondere collectie bekeken in de prachtige galerijbibliotheek. Ook regel ik alles voor de bestuursvergaderingen, de Algemene Ledenvergadering en de ledenadministratie en ik denk mee over wervingsacties. Je kunt immers nooit genoeg vrienden hebben.' Aanmelden is mogelijk via kb.nl/vrienden.

Vondsten in Delpher

EEN PASSIONELE MOORD

Hoe divers het onderzoek is dat met behulp van de enorme hoeveelheid gegevens vanuit Delpher gedaan wordt, illustreert het bijzondere project waaraan Hannah Haagsman als dichter (pseudoniem Hannah Celsius) deelnam: een gedicht schrijven gebaseerd op een echte moord.

Vroeger was het heel gebruikelijk dat liedschrijvers levensdelicten bezongen. Dit inspireerde Bart F.M. Droog om een oproep te doen op Facebook: 'schrijf een gedicht over een echte moordzaak'. Hannah meldde zich aan en kreeg een case van een jongeman, die eerst zijn vriendin doodschoot, en daarna zichzelf van het leven beroofde. Als puzzelstukjes kreeg ze twee Delpherlinks en een tekstje van misdaadjournalist.nl.

'Zonder Delpher had Moordballaden niet kunnen bestaan.'

Samensteller Droog

'Het gebeurde op de avond van 10 maart 1911, in een bovenwoning aan de Amstel 118 (Amsterdam): 'Wat had de jongeman aangezet tot deze verschrikkelijke daad? Was de desbetreffende jongedame op de hoogte? Hannah's nieuwsgierigheid was gewekt en ze maakte gretig gebruik van de links en zocht nog verder in Delpher en het stadsarchief. Ook bezocht ze de plaats van het delict. Hannah: 'Ik ontdekte

dat de ouders van de jongeman geen toestemming wilden geven voor een huwelijk en alles deden om de relatie te dwarsbomen. Ook de beweegredenen van de ouders werden me duidelijk. Was de dame in kwestie volgens de ene krant "kellnerin", in een ander stuk las ik dat ze een prostituee was. Ook over het verloop van de avond vond ik informatie. Omdat ik niet kon achterhalen of de dame zelf gekozen heeft voor dit Shakespeareaanse einde, ben ik voor mijn gedicht uitgegaan van het perspectief van de man en koos ik voor een lyrische tekstvorm, om zijn gevoel te laten spreken. Ik sloot af met een meer dwingende toon: "Ik neem je nu mee".'

Het was voor Hannah extra bijzonder om aan deze bundel mee te werken, omdat ze als digitaliseringsmedewerker in de KB werkt en dagelijks de meest uiteenlopende krantenkoppen langs ziet komen tijdens het invoeren, controleren en plakken van gescheurde pagina's.

delpher.nl

Moordballaden

De delicten die worden bezongen in *Moordballaden* lopen uiteen van de moord op Bonifatius in 754 tot een nog onopgehelderde roofoverval met dodelijke afloop in 2011. Droog maakte bij het samenstellen veelvuldig gebruik van Delpher. De digitale bundel is gratis te downloaden via: nederlandsepoezie.org/jv/2017/moordballaden.pdf

De toekomst van online zoeken

Samenwerken, uitproberen en delen

'Om erachter te komen hoe je in de toekomst nog beter door de digitale collecties van de KB kunt zoeken, werkt de KB op verschillende manieren samen met wetenschappers', vertelt Martijn Kleppe, adviseur Digital Scholarship & Internationale Samenwerking. 'Zo doen we actief mee in onderzoeksprojecten waarin geestes- en computerwetenschappers samenwerken. Onderzoekers krijgen hierbij toegang tot complete datasets. Ook nodigen we elk jaar twee talentvolle onderzoekers en een gevestigde wetenschapper uit om bij ons te werken aan hun onderzoek. Dit heeft bijvoorbeeld de 'Genre Classifier' opgeleverd, een tool die is ontwikkeld door researcher-in-residence Frank Harbers (RUG) en onderzoeksprogrammeur Juliette Lonij (KB). De Genre Classifier kan bepalen of een krantenartikel een interview, een column of iets anders is. De tool is een prototype en dus niet perfect; we proberen hem uit om te kijken of we de techniek erachter later echt kunnen gebruiken. Wie weet kun je straks binnen Delpher zoeken op 'nieuwsbericht' of op 'reportage'? Juist omdat een tool als de Genre Classifier nog niet af is, stellen we deze beschikbaar in ons online laboratorium: het KB Lab. Zo hopen we te leren wat mensen ervan vinden. Daarnaast willen we de softwarecode delen met anderen, zodat zij de techniek ook kunnen gebruiken en niet het wiel opnieuw hoeven uit te vinden.'

Wil je zelf aan de slag met onze experimentele tools? Neem dan een kijkje op lab.kb.nl

TOOL
top 3

1. Visuele Weergave in Delpher

Wanneer werd het woord 'boekenwurm' veel gebruikt in de krant? Met de grafische weergave van resultaten in Delpher kun je op een tijdlijn precies zien wanneer een woord veel of weinig gebruikt is. Het is een mooi voorbeeld van een toepassing die eerst door een onderzoeker is ontwikkeld als prototype maar die nu voor iedereen beschikbaar is in Delpher. delpher.nl/kranten

2. JSTOR Text Analyzer

Plak een willekeurige tekst in deze tool, en het programma analyseert je tekst en zoekt automatisch in de gigantische collectie van JSTOR naar artikelen over hetzelfde onderwerp. De tool werkt vooral met Engelstalige teksten en laat mooi de toekomst zien van online zoeken. jstor.org/analyze

3. KB Lab-bot

Hoe kun je de collecties van het Geheugen van Nederland op een andere manier onder de aandacht brengen? Vanuit die vraag is de KB Lab-bot ontwikkeld. De KB Lab-bot is een programma in Facebook Messenger waarmee je kunt zoeken in een deel van de collecties van het Geheugen van Nederland. Ook kun je je elke dag laten verrassen door een topstuk. m.me/kblabbot

Nieuw: de online Bibliotheek

Op 19 juni heeft de KB de online Bibliotheek gelanceerd: een website waar leden van de openbare of digitale bibliotheek eenvoudig toegang krijgen tot e-books, cursussen en luisterboeken.

E-books

De online Bibliotheek bevat een collectie van zo'n 16.000 e-books. Ongeveer 75 procent daarvan is ook geschikt voor de meeste e-readers. Om e-books van recente datum te kunnen uitlenen, maakt de KB afspraken met uitgevers. De collectie wisselt: soms worden er nieuwe afspraken met uitgevers gemaakt, waardoor er e-books bij komen of verdwijnen. Leden van de (openbare of digitale) Bibliotheek kunnen tien e-books tegelijk lenen, die na drie weken automatisch van hun apparaat verdwijnen.

Cursussen

Het cursusaanbod van de online Bibliotheek is onderverdeeld in vijf aandachtsgebieden. Bij Vrije tijd staan onder andere gitaarles en digitale fotografie, 'Leren presenteren' en 'Blind typen' bij Persoonlijke ontwikkeling en 'Omgaan met stress' bij Gezondheid en opvoeding. Meer uit uw iPad halen? Zoek dan bij Computer en nieuwe media en diverse basis talencursussen worden aangeboden bij Talen. Bibliotheekleden kunnen jaarlijks gratis twee online cursussen volgen.

Luisterboeken

De online Bibliotheek verwijst naar de LuisterBieb-app, waarin momenteel ruim 700 titels te beluisteren zijn.

Een aantal luisterboeken zijn ook beschikbaar voor mensen die geen lid zijn van de Bibliotheek.

Ga voor de online Bibliotheek naar onlinebibliotheek.nl

foto: Anne Reitsma Fotografie

Column

Marens Engelhard

is algemene Rijksarchivaris en algemeen directeur van het Nationaal Archief.

SAMENWERKENDE PIONIERS

Archieven en bibliotheken zijn vrienden, familieleden bijna, maar ze voelen zich net even anders. Zoals Belgen en Hollanders: verwant maar je maakt wel grappen over elkaar. In Den Haag staan we echter zij aan zij naast het CS. Niet met de ruggen naar elkaar. We hebben veel gemeen. We zijn er voor een publiek met vergelijkbare interesses en we proberen onze drempels zo laag mogelijk te maken. Beide zitten we in een transformatie van ons werkterrein en onze collecties van papier naar digitaal. Daarom kunnen we ook van elkaar leren als het gaat om online presentatie, zoektechnieken en digitalisering. Het verschil zit hem vooral in de aard van wat we verzamelen en bewaren. Maar gek genoeg maakt digitalisering dat we ook in dat opzicht naar elkaar toe groeien. Archiven hebben vanouds unieke stukken, originele documenten waarvan er in principe maar een is. De KB heeft boeken en drukwerk, en maar weinig unica. In digitale tijden verschuift dat echter allemaal. Want wat is een origineel digitaal stuk? De geprinte versie? En als iemand elders er nog een print van maakt? De originele bits & bytes dan? Die kun je ook zo kopiëren dat er geen onderscheid is tussen kopie en origineel. Het hele begrip 'uniek' is dramatisch aan het veranderen en niet alleen bij archiven. Bij bibliotheken is het precies omgekeerd: hoe belangrijk is het nog een boek op de plank te hebben? Belangrijker is om het publiek leesrechten te geven. Door digitalisering staan veel traditionele concepten op de helling. Daarom zijn de KB en het Nationaal Archief niet alleen burens maar ook samenwerkende pioniers.

ELDERS

In Elders tonen we een bibliotheek in het buitenland.

Dit keer: The Library of Birmingham

The Library of Birmingham is met 31.000 m² en tien verdiepingen de grootste openbare bibliotheek van Europa. Het gebouw is ontworpen door

Francine Houben van het prestigieuze Delftse architectenbureau Mecanoo. Zelf noemt ze het een 'people's palace', een plek waar iedereen zich welkom voelt. Het gebouw opende zijn deuren in 2013 en heeft sindsdien miljoenen bezoekers over de vloer gehad. Het lidmaatschap is gratis.

In de koepel op het dak bevindt zich de uit 1882 stammende Shakespeare Memorial Room. Samen met de Folger Library in Washington bezit de Library of Birmingham de belangrijkste Shakespeare-collectie ter wereld.

Onlangs heeft de Royal Mail een reeks postzegels uitgebracht met daarop tien iconische gebouwen in de UK. The Library of Birmingham zit erbij.

